

Мудрак О.В., Овчинникова Ю.Ю., Мудрак Г.В., Кавун Ж.А. (Україна, Вінниця)

ОЦІНКА РЕПРЕЗЕНТАТИВНОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Важливим аспектом збалансованого розвитку суспільства будь-якого регіону є формування його екологічної мережі, яка має значення для всіх сфер людської діяльності (економічної, соціальної, екологічної), що істотно впливає на формування культури природокористування. Для реалізації екологічної мережі необхідно провести оцінку її репрезентативності з метою збереження всієї повноти генофонду в екосистемах і ландшафтах регіону як запоруки підтримання їх стійкого співвідношення. Мета досліджень – теоретичні і практичні підходи щодо визначення оцінки репрезентативності екологічної мережі Східного Поділля, вивчення особливостей її формування та реалізації. Об'єкти дослідження – структурні елементи екологічної мережі Східного Поділля. Використано реєстр природно-заповідного фонду (ПЗФ), довідники і визначники рослин і тварин, краєзнавчі матеріали, методичні рекомендації, літературні й картографічні дані, результати власних польових досліджень. Основні методи дослідження – аналітичні, описові, порівняльні, ретроспективного аналізу, експедиційні, біоіндикаційні, статистичні, польові, картографічні, біомоніторингу.

Географічне положення, неоднорідність рельєфу (геоморфологічної й геологічної будови), гідрографічної мережі, ґрунтового покриву, зонально-кліматичних, едафічних та інших екологічних чинників обумовили велике біотичне і ландшафтне різноманіття Східного Поділля. Для його збереження необхідно формувати регіональну екологічну мережу, оцінку репрезентативності якої ми пропонуємо визначати за таким комплексом критеріїв:

- 1) загальна кількість об'єктів ПЗФ певної території;
- 2) загальна площа ПЗФ певної території;
- 3) відсоток заповідності території – відношення площі ПЗФ району до загальної його площі;
- 4) відсоток суворої заповідності – відношення площі ПЗФ певної території з суворим режимом I категорії Міжнародної спілки охорони природи (МСОП) до площі району;
- 5) ступінь розчленованості (інсуляризованості) природно-заповідних об'єктів і територій (ПЗОіТ) – відношення площі відносно нестійких ПЗОіТ, що мають площу меншу 50 га до загальної площі ПЗФ району;
- 6) рівномірність розподілу об'єктів і територій ПЗФ по території адміністративного району;
- 7) ландшафтна репрезентативність, представленість в мережі ПЗОіТ основних елементів ландшафту певної території;
- 8) характеристика якісного складу ПЗФ певної території, яка проводиться за шкалою, що визначена в Україні й за шкалою МСОП;
- 9) ботанічна значущість території;
- 10) фауністична репрезентативність і унікальність;
- 11) гідрологічна цінність території;
- 12) господарська цінність території;
- 13) історико-культурна цінність;
- 14) середня площа заповідного об'єкта адміністративного району – визначається співставленням площі ПЗФ адміністративного району до кількості заповідних об'єктів і територій цього району;
- 15) забезпеченість заповідними територіями на 1 жителя адміністративного району (в Європі це 2220 м² на 1 жителя, в Україні – 570 м², у Вінницькій області – 367 м²). Вона визначається співставленням площі ПЗФ району на кількість жителів.

Для збереження біотичного і ландшафтного різноманіття Східно-Подільського регіону необхідно формувати та реалізовувати екологічну мережу на основі оцінки її репрезентативності за вищезазначеними критеріями. Це потребує комплексу заходів із розробки і впровадження правових норм економічного стимулювання землевласників і землекористувачів, розвитку біологічного землеробства, внесення відповідних змін і доповнень до Земельного, Водного й Лісового кодексів та деяких законів України, рішень сесій Вінницької обласної ради, оптимізацією площ сільськогосподарських угідь, впровадженню екологічно збалансованої господарської діяльності.